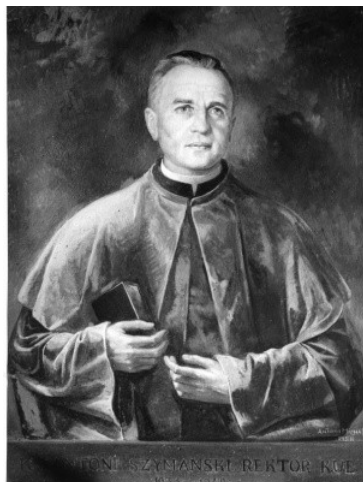

ANTONI SZYMAŃSKI (1881-1942)

Antoni Szymański (ur. 27 października 1881 w Praszcze koło Wielunia, zm. 9 października 1942 w Bełżycach) – duchowny rzymskokatolicki, rektor KUL, twórca lubelskiej szkoły katolickiej nauki społecznej, pionier polityki społecznej w Polsce. Po ukończeniu szkoły elementarnej w rodzinnym mieście podjął naukę w gimnazjum w Częstochowie, po zdaniu zaś matury wstąpił w 1900 r. do seminarium duchownego we Włocławku. Świecenia kapłańskie uzyskał w 1904 r., wkrótce po tym wyjechał na studia z zakresu filozofii i nauk społecznych na Katolickim Uniwersytecie w Lowanium, gdzie zetknął się z późniejszymi inicjatorami Unii Mechlińskiej Marcellem Defourny’em i kard. Desiré-Josephem Mercierem. W październiku 1907 r. uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie pracy napisanej pod kierunkiem Defourny’ego, a zatytułowanej *La démocratie chrétienne en France* (Poglądy demokracji chrześcijańskiej we Francji 1892-1907, Poznań 1910). Po powrocie ze studiów został wikariuszem parafii kolegiackiej w Kaliszu, a następnie profesorem filozofii i nauk społecznych w seminarium duchowym we Włocławku. W 1909 r. z inicjatywy ks. Idziego Radziszewskiego zostało powołano we Włocławku pismo „Ateneum Kapłańskie”, którego został redaktorem. Z jego dorobku pisarskiego wydanego w tamtym okresie wymienić należy trzy książki: *Katolicyzm socjalny we Francji* (Włocławek 1911), *Studia i szkice społeczne* (Warszawa 1913) oraz pierwszą edycję *Zagadnień społecznych* (Włocławek 1916). W 1918 r. przyjął on propozycję rektora Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (KUL), ks. Idziego Radziszewskiego i przeniósł się na tę powołaną właśnie do życia placówkę naukową. W 1919 r. uzyskał *veniam legendi* (habilitację) z nauk społecznych na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Od 1930 r. pełnił obowiązki opiekuna Stowarzyszenia Katolickiej Młodzieży Akademickiej „Odrodzenie”. Z jego inicjatywy odbywały się począwszy od 1922 r. rokrocznie tzw. Tygodnie Społeczne na wzór francuskich *Semaines sociales*. Kierował też Związkiem Seniorów „Odrodzenie”, przemianowanym w 1931 r. na Związek Polskiej Inteligencji Katolickiej, którego został prezesem. Organem prasowym Związku od 1929 r. został miesięcznik „Prąd”, którego redaktorem został Szymański. W 1933 r. został członkiem tzw. Unii Mechlińskiej, wł. *Union Internationale d'Etudes Sociales de Malines*, powołanej w 1920 r. W tym samym roku został wybrany rektorem KUL, ponownie zaś w 1936 r. W 1934 r. został prezesem powołanej z inicjatywy Prymasa Polski ks. Augusta kard. Hłonda Rady Społecznej przy Prymasie Polski, której głównym celem miało być popularyzowanie programu zawartego w encyklice *Quadragesimo anno* Piusa XI. Po wkroczeniu 18 września 1939 r. do Lublina armii niemieckiej wraz z innymi profesorami KUL został aresztowany i osadzony na lubelskim Zamku,

następnie przebywał w areszcie domowym. Usiłował organizować tajne nauczanie dla studentów KUL oraz pomoc dla pracowników i ich rodzin. Od grudnia 1940 r. zamieszkał w Bełżycach, gdzie pełnił obowiązki wikariusza. Tam zmarł 9 października 1942 r., został pochowany na miejscowym cmentarzu. Po wojnie jego ciało ekshumowano i przeniesiono do grobowca Radziszewskich w Lublinie. W swoich poglądach społeczno-gospodarczych Szymański stał na stanowisku personalistycznym, przeciwstawiając się zarówno indywidualizmowi, jak i kolektywizmowi. Cechą charakterystyczną ujęcia indywidualistycznego, mającego swe źródło w nominalizmie, jest postrzeganie jednostki jako jedynej właściwej rzeczywistości oraz miary wszelkich zjawisk społeczno-gospodarczych, uznanie społeczeństwa czy grup społecznych za zjawiska wyłącznie ilościowe, powstające na mocy umowy społecznej (państwo) lub prywatnej (rodzina), kwestionowanie istnienia jakiegoś dobra ponadjednostkowego (powszechnego, zawodowego) oraz przekonanie o samorodnej harmonii interesów powstającej na skutek uzgodnienia jednostkowych egoizmów. Ufundowany na indywidualizmie ustroj gospodarczy jest dla katolików nie do zaakceptowania. Posiada on jednak pewne zalety: wyzwala pracowitość, przedsiębiorczość, kreatywność, stymuluje rozwój życia gospodarczego. Kolektywizm zaś w każdej postaci, zdaniem Szymańskiego, depersonalizuje osobę ludzką, która przestaje żyć w tego rodzaju ustroju własnym życiem, stając się jedynie częścią kolektywu. Stawia się tutaj na pierwszym miejscu zbiorowość mającą „własne życie, własne prawa istnienia i działania”. Konsekwencją zaś tego jest totalizm i dyktatura, z jakimi mamy do czynienia w przypadku komunizmu, ale i faszyzmu oraz narodowego socjalizmu. Przewyciężać antynomię indywidualizmu i kolektywizmu ma personalizm, harmonizujący te elementy, które w tych stanowiskach są wartościowe. W świetle personalizmu człowiek jest całkowitą rzeczywistością i miarą wartości, w związku z tym nie może być używany jako środek służący realizacji innych celów, jednakże nie jest samowystarczalny, nie może żyć ani rozwijać się w odosobnieniu. Społeczeństwo zaś nie ma charakteru wyłącznie ilościowego, a jakościowy. Idea chrześcijańskiego ustroju gospodarczego, którą propagował Szymański, była oparta właśnie na zasadach personalistycznych. Ustrój chrześcijański rozumiał on bardzo szeroko, nie chodziło tutaj bowiem o określone rozwiązania techniczne, ale zgodność z katolickim nauczaniem. Tego rodzaju ustrojem miał być korporacjonizm. Szymański podkreślał, iż korporacjonizm jest przede wszystkim ustrojem społecznym, stanowi wyraz personalistycznego poglądu na budowę społeczeństwa. Korporacjonizm za punkt wyjścia przyjmował pogląd o konieczności odpowiedniej organizacji życia społecznego w oparciu o kryterium pracy, należyte współdziałanie stanów zawodowych będących grupami naturalnymi powstałymi podług podobieństwa lub tożsamości wykonywanej profesji. Podobieństwo pracy tworzy bowiem pomiędzy ludźmi specjalne stosunki, wyodrębnia ich pod pewnymi względami od reszty społeczeństwa, „stwarza podobieństwo psychiki i zwyczajów, nawet języka”. Korporacjonizm nie będąc jednak określonym systemem gospodarczym, może akceptować istnienie różnych form własności, dopuszczać węższe lub szersze granice wolności gospodarczej. Szymański jawi się również jako jeden z pionierów polityki społecznej w Polsce. Jego książka pt. *Polityka społeczna* była pierwszym podręcznikiem dotyczącym tej problematyki napisanym w języku polskim. Ujmował on w niej politykę społeczną jako troskę o warstwy pracujące, ze szczególnym uwzględnieniem pracowników fizycznych. Warto dodać, iż ks. Szymański był członkiem założonego w 1925 r. Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej, w skład którego wchodziłi reprezentanci rozmaitych opcji ideowych, np. Zofia Daszyńska-Golińska, Ludwik Krzywicki czy Władysław Zawadzki.

Rafał Łętocha